

ਇਹ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣ

12 ਮਿਨੋਂ 97

ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੇਦੀ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਾਡੇ ਇਹ ਇਕ ਫਿਤਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸਾਨ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਕੀ ਹਾਂ? ਉਹਦੀ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਤਸੰਲੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੁੱਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਵੱਧ ਰੜ੍ਹ ਕੇ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅੱਜ ਕੀ ਹਾਂ ਉਹਦੀ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੜਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੇਦੀ' ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਜੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆ ਵਕਤ ਤੇ ਸਵਾਰ
ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ
ਬੜੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ
ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਸੱਭਿਆਤਾ ਦੇ ਢਾਡੀ
ਕਿਉਂ ਰਹਿ ਗਏ ਫਾਡੀ?
ਗੱਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੌਲ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ,
ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੌਲ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ,
ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ,

ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛਲਖੂਗੀ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ
ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੱਝ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਲਗਾਓ ਹੈ
ਬੀਤ ਗਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਮਿਤੀਆਂ ਨਾਲ।

ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੜਾ ਸਾਡਾ ਉਹ ਕਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਦਾ ਭੇਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਥਹਿੰਮਦ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਕ ਮਹਾ ਧਮਾਕੇ (ਬਿਗ ਬੋਰ) ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਸੁਖਪਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਬਹਿਰ ਜਨੇਵਾ ਦੇ ਨੌਜੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹੀਨ ਲੈਪ (ਲਾਜਨ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨ ਪੋਲੋਨੈਕਲਾਈਡਰ) ਵਿਚ ਮਹਾ-ਧਮਾਕੇ ਨੂੰ ਛੱਟੀ ਪੱਧਰ ਉਪੱਤ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਦੁਰੱਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਾਪਤੀ ਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਜਿਸ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਟੀਮ ਲਈ ਨੌਜੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਸਿੱਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੁਖਪਾਲ, ਜੁਰਪ ਤੇ ਅਮ੍ਰੀਕਾ ਦੇ ਮਿਆਨੀ ਖੇਜ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਫੱਥੇ ਕਗੂਬ ਇਕ ਸੋ ਖੇਜ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਸਹਿਲੇਖਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ 26 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਨ ਸਕੱਤਰ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਰਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਅਮ੍ਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਸੰਗਰਿ 'ਟੱਕਰ' ਅਤੇ 'ਗੇਂਦ ਲਏ ਗੀਤ' ਉਸ ਦੀ ਮੱਤੜਵੁਹੁਨ ਦੇਣ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੂਝ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਅਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਚੁੱਣੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ 'ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਕੇਦੀ' ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਾਈ ਕਰਾਂਗੇ।

ਆਸੀਂ ਜੇ ਸੱਥ ਵਿਚ ਹੀਰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਘਰ ਵਿਚ ਪੀ ਦੇ ਨੱਕ ਨਕੇਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੈਦੀ ਹਾਂ, ਕੇਦ ਦਾ ਕਾਵਿਟਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਅੱਖ ਮੌਰ ਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਕੈਦੀ ਹਾਂ, ਕੇਦ ਦਾ ਕਾਵਿਟਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਨੇ ਬੇਬਾਕ ਕਾਵਿਕ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੌਰਪਗ ਨੂੰ ਆਰੰਭਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿਕ ਟੁਕੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਜ਼ ਬਟੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸੁਖਪਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਪਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਵੀ ਹਨ। "ਹਾਰ ਧਾਰੀ ਲੋਕ" ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸੁਖਪਾਲ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ—

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੌਮ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ,
ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਹਿੰਚਦੇ,
ਸੋ ਕਰੋੜ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੜ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੋਕ ਸੰਪਰਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਵਿਤਾ 'ਪਿਆਸ' ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਕਾਵਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਲਸਕੀ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ—

ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਪਿਆਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਬੁਦਨ ਹੈ
ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਪਿਆਸ ਦੀ ਮਾਰੀ ਬੜਕ ਹੈ
ਪਿਆਸ ਪਿਆਸ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਫੁਰਕ ਹੈ
ਹਰ ਪਿਆਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤੁਰਕ ਹੈ

ਮੰਜ਼ਲਲਪਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਲ ਮੁਖਰਕ
ਸਾਡੀ ਪਿਆਸ ਤਾਂ ਸੜਕ ਹੈ।

ਇਹੋ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਦਾ ਇਹ ਕਾਲਮ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਟਾਨਾ ਸੜੀਕਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਖਪਾਲ ਨੂੰ ਮੁਖਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਇਹ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ।